

ENC S É S T É R S É G E

**MIKRO T É R S É G I
FEJLESZT É S I
PROGRAM**

Encs, 1999. március

Abaúji Területfejlesztési Önkormányzati Szövetség

ENCSS ÉS TÉRSÉGE FEJLESZTÉSI PROGRAM

I. A STRATÉGIA KIDOLGOZÁSÁNAK MENETE

A mikrokörzet fejlesztési stratégiájának formálása 1990-ben, a Cserehát-Hernád-Bódva vidék fejlesztési stratégiájának kidolgozásával indult. Az MTA Regionális Kutatások Központja munkatársai, ill. a nyári Falukutató Tábor résztvevői részletes adatgyűjtést szerveztek, majd ezen információk bázisán elkészült a helyzetfeltárás egy első megfogalmazása. A helyzetleírást, az abból adódó értékelést, majd a fejlesztési célok kitűzését a térség településeinek vezetői több fordulós csoportmunkába végezték el. Az így körvonalazódott stratégiavázlat alapján indult el 1996-ban, a területileg kissé módosult körzetre a minden településre kiterjedő részletes adatgyűjtéssel az információs bázis felújítása, a célkitűzések újbóli, immár az új ill. újraválasztott vezetők általi legitimálása, a prioritások meghatározása. A megfogalmazott céloknak és fejlesztési feladatoknak megfelelően, a térség vállalkozóival ill. potenciális vállalkozóival készített interjúk, több fordulós egyeztetések során történt meg a programokhoz kapcsolódó lehetséges fejlesztési projektek meghatározása, a fejlesztési program részletes kimunkálása.

II. HELYZETELEMZÉS

Fekvése, határai

A Hernád völgyében található mikrokörzet területe 166,77 ha, 12 település tartozik hozzá. Ezek össznépessége 18 730 fő, ebből Encsen és közigazgatásilag hozzátartozó Gibárton, Fügödön, Abaújvecseren 6835-en (36,5 %) laknak.

Térszerkezete

A legtágabb térségben rendhagyó módon a körzet egészének és hat településnek népességszáma növekedést mutat. A legdinamikusabban fejlődő település a mikrokörzet és a jóval nagyobb térség központjaként megjelenő Encs. Encs megerősödésében az első lépést a vasútvonal kiépítése, a vasútállomás idekerülése jelentette. Az egykor mintegy 300 fő lakossal rendelkező falut Kassa elvesztése után pedig tudatosan fejlesztették a város nélkül maradt csonka Abaúj vármegye központjává. 1984-ben a várossá nyilvánítás elérése érdekében hozzácsatolták Gibártot, Fügödöt és Abaújdevecsert, amelyek most is Encshez tartoznak és nem is tervezik a különválást. A kisváros egy nagyobb térség gazdasági, kereskedelmi és általános ellátó központja. ÁFÉSZ központ, Rendőrkapitányság, Mentőállomás, OTP fiók és a Kereskedelmi és Hitelbank kirendeltsége is működik itt.

Térségi léptékben jelentős, 1000 fő feletti népességszámmal rendelkeznek még Forró (2318 fő), Méra (1711 fő), Novajdrány (1431), Ináncs (1192 fő) és Szalaszend (1138 fő).

Bár Forró történelmi hagyományai sokkal messzebbre nyúlnak vissza, mint Encsé, mezővárosi fejlődés, a polgárosodás beindulásának jeleit a volt postakocsi állomás jelzi, mégis elmaradt a szomszédos Encs mögött. A Forrón és a többi növekvő népességű településen is a növekedés mértéke elmarad az országos átlagtól.

A kistelepüléseket egyértelműen a népességszám csökkenése jellemzi. A legdrasztikusabb visszaesés Hernádbúd és Abaújalpár esetében következett be, ahol 1870 óta a település lélekszáma a felére esett vissza.

Az Encs vonzása által kirajzolt mikrokörzetre is jellemző, hogy a településeket az Encshez való kötődésük fűzi össze, az egymás közötti

kapcsolataik kevésbé jellemzők, bár ez nem annyira élesen mutatkozik itt, mint pl. az Edelény környéki települések esetében.

Fancsal és Szalaszend tipikusan csereháti falvak, a Közép-Cserehát ill. a Kegyetlen térséghez kapcsolódnak. Abaújkér és Abaújalpár már Hernád bal partján fekszenek. Nemcsak Encshez, hanem Abaújszántóhoz is erősen kötődnek.

A települések korábban 7 tanácsi körzetet, ma 7 jegyzőséget ill. körjegyzőséget alkotnak.

Térségen belüli együttműködés

Szoros közigazgatási jellegű együttműködés fűi össze az egy körjegyzőséghez tartozó településeket. Az ezen túlmutató közös munkák általában Encs szervezésében jönnek létre, s túlmutatnak a mikrokörzet határain. A mikrokörzeten belüli településközi kapcsolat példaként említhetjük a hulladéktárolás problémájának közös megoldás, amit Encs, Forró és Méra szervezetek meg közösen.

A mikrokörzet jellemző sajátosság, hogy Abaújalpár, Abaújkér és Hernádbúd Encs városával alkot körjegyzőséget.

Természeti adottságok

A mikrokörzet természeti adottságainak legfőbb meghatározója a Hernád folyó. A folyó völgye természetes közlekedési folyosót jelent szlovák határ illetve Miskolc felé. A Hernád teljes hossza 282 km, ebből 106 km hazánk, 24 km pedig a mikrokörzet területén van. A Hernáddal párhuzamosan folyik a belőle kiágazó és bele visszatérő Bársonyos csatorna, mely régen a vízimalmok egész sorát hajtotta. A Hernád és

Bársonyos vizét ma is nemcsak öntözésre használják, hanem Gibártnál egy kisebb vízierőművet is építettek rá. Adottságai a vízi turizmus (sporthorgászat, vízi túrák) számára is kedvezőek.

A folyó a meghatározója a terület függőleges tagoltságának is. A csereháti települések függőleges tagoltsága erősebb, a meredekebb lejtők szántónak nem alkalmasak. A meleg lejtős területek azonban gyümölcstermesztésre kiválóak, míg a hűvös lejtők az erdészeti művelésnek kedveznek. A Hernád völgyi településekre alacsony fekvés és a kis tagoltság, sík vagy csak lankásan lejtő egységes felszín jellemző. A folyó feltöltő munkájának eredményeként itt a tágabb térséghez viszonyítottan jobb minőségű földeken gazdálkodhatnak az emberek, az itteni földek átlagos aranykorona értéke 17 körüli, 9 és 22 közötti.

A folyóvölgyi fekvés miatt az erdősült részek nagyon csekély, 10 % alatti hányadot tesznek ki a mikroörszék területéből. Csupán Szalaszend határában található nagyobb, 400 ha-t meghaladó erdő. A völgy magasabb részein kevés cser található, de inkább a folyót kísérő nyárfák, fűzek jellemzőek.

Az éghajlati adottságok közül - mivel a mezőgazdasági termelést nagyban befolyásolja meg kell említeni, hogy országos viszonylatban a Hernád völgyében a legkisebb a hótakaró vastagsága.

A terület ivóvízellátásában a fúrt kutak mellett fontos szerepet játszik a Hernád is, ezért vizének védelme, különösen az országhatáron túlról érkező szennyezések elhárítása komoly figyelmet érdemel. Szennyezettségét ugyanis a völgyben jellemző intenzív mezőgazdálkodás mellett a Kassa környéki szennyvíztisztító rendszerből időnként bekerülő szennyező anyagok fokozzák.

Az intenzív mezőgazdálkodás csak néhány apróbb szigetet hagyott meg a természetes élővilágnak. A réteken, legelőkön jelentős ürgekolóniák találhatóak, melyek a táplálékláncban a zempléni madarak táplálékaként szolgálnak. A Hernád magas partjain gyurgyalag fészkel, a folyó mentén költ a jégmadár, a billegető, a cankó és a kislile.

A jellegzetesen mezőgazdasági térségben a legfőbb környezetszennyező forrás is a mezőgazdaság és a lakosság. A kemikáliák használata következtében a talajvizek az egész térségben nitrátosak. A kommunális hulladék gyűjtésének és kezelésének hiányosságai miatt pedig a települések a táj rendezetlensége botránkoztatja meg a jobb érzésű helyieket és a turistákat.

Tájképi és ökológiai szempontból kiemelendő az Abaújkértől keletre húzódó, a zempléni tájakra átvezető hangulatos, a maga nemében páratlan festőiségű Aranyosi-patak völgye.

Kulturális adottságok

A körzetben inkább Forrónak, mint Encsnek voltak polgárosodási hagyományai. Postakocsi állomás volt és egy vendégfogadó is várta az átutazókat. (Kakas csárda). Encs egy kis falu volt a második világháborúig. Városszerkezetében ma is megtalálhatók a falusi részek. Ezt az egységes falusi rész hangulatos szigetkény van jelen a kor városépítészeti stílusa következtében emeletes házakkal tűzdelt városi szövetben.

A történelem emlékeit őrzi néhány kúria (az abaújdevecseri Csoma kúria, aminek a parkját is érdemes megnézni, a mérai Purdy kúria, a gibárti Szepessy kúria és Szentimrei kastély, a fancsali parókia, a szalaszendi Hönig, valamint az abaújkéri Bárczay kastély), és szinte minden településen egy-egy műemlék, vagy műemlék jellegű templom (Szalaszend, Fancsal, Méra, Forró, Hernádbüd, Abaújkér. Encs a

közelmúltig éppen hogy a templomok hiányával hívhatta fel magára a figyelmei, napjainkban azonban a modernkor templomépítészetének értékes darabjait tekinthetik meg a városba látogatók.

A tágabb térség, Abaúj népéletének kulturális örökségéből ad ízelítőt a forrói Abaúji Múzeum és a hányatott sorsú encsi helytörténeti gyűjtemény.

A mikrokörzetnek az abaúji hagyományok őrzésében úgy a díszítőművészet, mint a népzene és néptánc területén jelentős hagyományai vannak. A népdalkörök, a pedagógus kórus, a forrói néptáncsoport, a rendszeresen meghirdetett Abaúji Virágok című gyűjtőpályázat mind-mind e fenti célt szolgálják.

Az Abaúji Képzőművészeti Alkotótábor is e körzethez, ill. Encshez kötődik. Az évről évre idelátogató művészek az idegenforgalom egy speciális ágazatát testesítik meg, ugyanakkor elkészített, itt hagyott alkotásaik a térség kulturális értékeit gyarapítják.

Kuriózusként említhetők a rejtvényfejtői, rejtvénykészítői hagyományok, az ezekre épülő klub és tábor működése Encsen.

Az Abaúj központjaként megjelenő Encs meghatározó nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkezik. Hagyományosak a szlovákiai (kassai és szepsi) intézményekkel kialakított kapcsolatok és születő hagyományként ápolják egy olasz kisvárossal felvett, eddig elsősorban kulturális jellegű kapcsolataikat.

Demográfiai jellemzők

A mikrokörzet összlakossága 1870 és 1990 között a másfélszeresére növekedett, ami végül is a már említett hat település (Ináncs Forró, Encs, Méra, Szalaszend, Novajidrány) népességszámának növekedését jelenti.

Közülük öt település közvetlenül a 3-as számú főútvonal mentén fekszik, az inkább már a belső csereháthoz tartozó Szalaszend ma már fogyó népességű. Két település lélekszáma 200 fő alatt marad, ezek Hernádbüd és Abaújalpár. Az össznépesség mintegy 15%-a 60 éven felüli. Ez az arány bizonyos eltéréseket takar. Azokon a településeken, amelyek az elmúlt mintegy 100 év alatt jelentősen veszítettek népességükből, az idősebb emberek aránya nagyobb - legmagasabb, 46 % Abaújalpáron -, míg a dinamikusabban fejlődő településeken ez az érték 14 % alatt marad. Ezeken a településeken a gyerekek száma és aránya is nagyobb.

A mintegy 15 ezer fő felnőtt korú népesség iskolai végzettségére és szakképzettségére jellemző, hogy a 18 éven felüli lakosságból 4875 fő végezte el a középiskolát és 752 fő rendelkezik felsőfokú végzettséggel.

1990-ben az aktív keresők száma 6607 fő volt a körzetben, közöttük meghatározó, 32% volt az ingázók aránya. 3660 fő inaktív kereső, 5712 fő eltartott, 289 fő pedig segélyezett munkanélküli volt. Mára ez az utóbbi adat lényegesen, közel ötszörösére növekedett. A munkanélküliek száma 1994-ben érte el csúcspontját, azóta a regisztrációból való kikerülés, rokkant nyugdíjazás, kényszervállalkozás, ill. az önkormányzatok közhasznú foglalkoztatási programjai miatt a regisztrált munkanélküliek száma jelentősen csökkent. Jelenleg mintegy 1400 fő részére kellene munkát biztosítani a mikrokörzetben. A legnagyobb munkanélküli tömeg az Encs, Forró, Méra, Novajidrány településnégyesben koncentrálódik.

Cigány népesség nagyobb, 500 főt meghaladó számban él Forróon és létszámuk a 100-at közelíti Perén. Az előbbi településen szociális földprogram indításával, 100-100 négyszögöl burgonyaföld juttatásával, művelési munkáinak koordinálásával próbálnak enyhíteni a cigányság megélhetési gondjain. Ebben az akcióban aktívan közreműködik a településen működő mindkét cigányszervezet. Ináncson a cigányság létszáma alacsony, magukra rendezett életvitelükkel, rendszeres,

esetenként vállalkozásjellegű mezőgazdasági tevékenység folytatásával hívják fel a figyelmet.

III. FEJLESZTÉSI CÉLOK

A helyzetértékelés megállapításait és az elméleti megfontolásokat figyelembe véve Encs és térsége fejlesztési céljai az alábbiakban jelölhetők meg:

- A. Több lábon álló, a további fejlődéshez jövedelmet termelő (exportképes) gazdasági szerkezet kialakítása.
- B. Fizikai és szellemi megújulásra képes, a célzott gazdasági törekvéseknek megfelelő humánerőforrások biztosítása.
- C. A gazdasági tevékenységeknek megfelelő, a természeti értékek megóvását és az életkörülmények komfortosabbá tételét elősegítő infrastrukturális feltételek megteremtése.
- D. A Cserehát-Hernád-Bódva vidék gazdasági és kulturális szervezőközpontjává válás feltételeinek megteremtése.

IV. FEJLESZTÉSI FELADATOK

Gazdasági jellegű fejlesztések

IV/1. A tágabb térségben megtermelt alapanyagokat feldolgozó ipari és a turisztikai kapacitások kialakítása, ill. bővítése

1. kertészet, zöldségtermesztés és feldolgozás

A hernádmenti öntözhető földek ideális és hagyományos zöldségtermesztő körzetek, az adottságok és a kisüzemeket felszínre hozó mezőgazdasági átalakulás alapján indokolt az ágazat további fejlesztése. A

termékek értékesítési lehetőségei javíthatók ill. új munkahelyek teremthetők és a Hernád-völgy déli részeinek zöldségtermelői integrálhatók az Inácson tervezett feldolgozó üzem megvalósulása esetén. A novajdrányi feldolgozó "felélesztése" a Hernád-völgy északi része termelőinek integrációjához nyújthat alapot.

A tágabb térség beszállítói bázisára épülhet fel egy, az európai piacokon is versenyképes burgonyafeldolgozó üzem.

2. gyümölcsstermesztés és feldolgozás

A mikrokörzetben már komoly hagyományokkal bíró és sikeres gyümölcsprogram folytatásához járulhat hozzá a tervezett fekete ribizli telepítés Fügöd határában, a forrói hűtőház bővítése, a fancsali léüzem technológiai sorának kiegészítése majd üzembe helyezése, a szalaszendi léüzem technológiai korszerűsítése, valamint a fancsali láda és raklapgyártás térségen belüli kooperáció segítségével történő, a más gyümölcstermő körzetek szükségleteire alapozott bővítése. A fenti programok közül a hűtőházbővítés és a két léüzem fejlesztése a mikrokörzet határain túlmutatnak, az egész térség gyümölcsstermesztésére hatással lehetnek.

3. tejtermelés és feldolgozás

Szinte anakronisztikusnak tűnik, hogy a forrói tejüzem körzetében nincs háztáji tejfelvásárlás, ugyanakkor az üzembe tejet importálnak. A mikrokörzetben a felvásárló hálózat kiépítésével, a gazdák településszinten történő, érdekvédelmüket és a mennyiségi és minőségi ellenőrzést megoldó összefogásával ez az ellentmondás feloldható, az üzem

alapanyagigénye a körzeten belülről biztosítható és ugyanakkor a gazdák jövedelemhez juttathatók.

A feldolgozóüzem alapanyagigénye a nagyüzemi tehenészetek fejlesztését is lehetővé teszi.

A forrói tejüzem termelékenysége és piaci pozícióinak javítása és egyben a tágabb térség tej- és tejtermékellátásának javulása pedig a technológia korszerűsítéstől és a termékválaszték tervezett bővítésétől várható.

4. hústermelés és feldolgozás

A térségben gazdaságosan megtermelhető takarmánymennyiségre és az encsi vágóhíd újbóli beindítására, valamint annak európai szabványoknak megfelelő átalakítására alapozva a mikrokörzet háztáji sertéshízlalásának és húsmarhatartásának fellendülése valószínűsíthető. Ehhez azonban szükséges a felvásárlás megszervezése és a vágóhíd piacképes termék előállítására képes technológiájának kiépítése.

5. baromfityésztés és - feldolgozás

Bár a tágabb térségben sincsenek igazán hagyományai a baromfityésztésnek, a Hernád melletti legelők rendbehozataluk után valamint a létező és tovább bővíthető keltető ill. előnevelő üzem Forró határában kedvező adottságokat jelentenek a libatartáshoz és erre alapozva egy kisebb baromfifeldolgozó üzem étesítéséhez.

IV/2. A szabad munkaerőt hasznosító, exportképes ipari tevékenységek fejlesztése

6. bútorgyártás

A jelenleg is jól működő, kiépített piaci kapcsolatokkal rendelkező bútorgyártás feldolgozó kapacitásának bővítése egyrészt az üzem területén belül, másrészt a kárpitosmunkákat végző varrodákon keresztül a helyben foglalkoztatottak számát jelentősen növelheti.

7. bedolgozói rendszerű házipari tevékenység

A kosárfonás, szalmafonás, fonottbútor készítés, pokrócszövés és a kézimunkázás a mikrokörzetben nagy hagyományokkal, egyedi motívumvilággal rendelkezik. A kulturális örökség gazdasági hasznosítására az idegenforgalomhoz és az egyedi termékeket előállító üzemekhez való kapcsolódás ill. a fonott bútorok esetében a kisvállalkozás nyújthat megfelelő keretet. Mindezek szervezéséhez, a piaci lehetőségek megtalálásához azonban egy menedzserszervezet szükséges. Ennek hiányában az ezen termékek előállítására való képesség nem jelent gazdasági potenciált.

8. mezőgazdasági gépgyártás

A mikrokörzet napjainkban padlón heverő mezőgazdasági gépgyártásának a körzetre jellemző és természeti adottságai alapján sikerrel művelhető mezőgazdasági tevékenység gépesítési és szervizelési, alkatrész utánpótlási igényei alapján van létjogosultsága. A külső piacokon való versenyképesség nehéz elérhetősége alapján a gépipari profilt a helyi,

esetleg a közvetlen határon túli mezőgazdasági és hosszabb távon a borsodi nagyipar részéről várhatóan előbb-utóbb mégiscsak jelentkező igényekhez célszerű alakítani

IV/3. Turizmus fejlesztése

9. átutazó turizmus fogadása (Abaúj központja)

A mikrokörzet földrajzi fekvéséből és a térség egyik központja, Encs kisvárosi funkcióiból adódóan a mikrokörzetben számottevő átutazó turizmussal lehet számolni. 3-as út közelében a szállás- és étkezési lehetőségek részben már kiépültek, de a kínálat a minőségi igényeknek való megfelelésre törekedve és kellő marketing tevékenység mellett még tovább bővíthető. Az út mellett a kisebb településeken is megvalósítható fizetővendéglátás fejlesztési lehetőségei például még egyáltalán nincsenek kimerítve. A református egyház Novajidrányban tervezett szálláshelye is hozzájárulhat a tranzitforgalom megfogásához.

Az átutazó turisták megállítását, a mikrokörzeten belüli fogyasztásának és ezzel járó költségeinek elérését szolgálhatják a különböző kulturális programok, a jól hirdetett szabadtéri és fedett, részben már meglévő kiállítóhelyeken a tágabb vidék, Abaúj gazda; néprajzi és művészeti anyagát bemutató kiállítások (Forró), a fancsali pincéknél szervezett bor kóstolás és a pl. Abaújdevecseren, Gibárton, Encs ófalui részében, a mérai csárdánál kialakított idegenforgalmi tájékoztató pontok.

10. Rekreációs turizmus

A hernádmenti táj a térségen belül valami különös, sajátosan csak itt jellemző idegenforgalmi kínálat kialakítására alkalmas. A kerékpáros és lovas turizmussal összeköthető falusi vendégfogadás számára különösen Hernádbüd, Fügöd, Gibárt, Abaújkér és Abaújalpár térségében adódik jó lehetőség. Az előbbieket a speciális szolgáltatások (pl. kerékpárköcsönzés, sétakocsikáztatás) széles körének kialakulását hozhatják magukkal.

A víziturizmus (horgászat. vízitúrák) fogadóbázisai Perén és Gibárton alakíthatók ki.

Az előbbi esetében valós törekvések vannak kemping, csónakkikötő létesítésére.

Az alkotótáborok és az Encsen ill. annak városrészeiben koordináltan megszervezhető kulturális programok az abaúji kulturális identitás erősítése mellett a megfelelő (panziós, fizető vendéglátós vagy falusi vendégfogadós) szálláshely kapacitás kiépülése esetén az üdülőturizmus esélyeit és az általános idegenforgalmi vonzerőt is javíthatják.

Hasonlóan a kisvárosban és az Aranyosi völgyben már meglévő és tovább bővíthető, a tágabb térség fiataljait vonzó szórakozási lehetőségek és férőhelyek az ifjúsági turizmusban és a hétvégi programajánlatok, térségi nagyrendezvények kidolgozásában kamatoztathatók

10. Csereháti vadász- és természetjáró turizmus

Szalaszend környékén a csereháti programokhoz kapcsolódva a vadászturizmusnak lehet kiemelt jelentősége, míg Fancsal a régi iskola épületéből kialakítandó turistaszállással és a pincesoron szervezett

programokkal a kéktúra útvonalához kapcsolódó csereháti természetjáró túrák Hernád völgyhöz közeli kezdő, ill. végpontja lehet.

IV/4. A térségi jelentőségű kisvárosi és gazdasági háttérszolgáltatások fejlesztése

A központi gazdaság- és szolgáltatásszervező funkcióból adódóan a térségben hiányzó számos gazdasági szolgáltatás kiépülése számára a maguk infrastruktúrájával és szellemi hátterével a kisvárosok jelentik a legjobb terepet. Így az ingatlanközvetítés, a jogi, vállalkozó tanácsadás, bizonyos speciális árucikkek árusítása, a nagykereskedelem kialakulása elsősorban Encsen várható. Ugyanakkor célszerű Forróval és a többi relatíve nagyobb településsel bizonyos funkciókat megosztani, ezáltal a mikrokörzet térségben betöltött jelentőségét tovább növelni. Így pl. a tágabb térség mezőgazdasági termeléséhez szükséges a gépipari, javítási háttérszolgáltatások kiépítése, melyek számára a 8. pontban sorolt fejlesztési feladatokkal együtt ez a kínálja a legoptimálisabb feltételeket.

A humán erőforrások fejlesztésének területei

A vázolt gazdasági szerkezet érvényesülése mellett az alábbi képzési igények jelentkeznek:

- kertészeti ismeretek
- állattenyésztési ismeretek
- vállalkozási ismeretek
- varrás
- faipari munkák
- vendégfogadói ismeretek
- idegen nyelv

- kisipari szolgáltatások

Az általános iskolákban sok vitát kiváltó 6 osztályos gimnázium beindítása Encsen a gimnázium számára új kihívást jelent. A sikeres megfeleléshez az iskola tárgyi feltételeinek minőségi javítása szükséges.

A térségen belül a kisvárosokban tömörülő vállalkozói réteg üzletköteit, a térsége belüli kooperációs lehetőségek kiaknázását és a térségi érdekek területi érdekvédelemhez nélkülözhetetlen megfogalmazódását szolgálja Encsen a vállalkozói klub létrehozása. Célszerű klub térségi terjeszkedésére, a vállalkozások fejlesztését célzó programjaira még nagyobb súlyt fektetni .

Ugyancsak a gazdasági kapcsolatok élénkülését hozhatja magával a már meglévő nemzetközi kapcsolatok ápolása és az ennek alapjául is megjelenő, ugyanakkor a térségi identitás erősítését is szolgáló hagyományörzés, a különböző kulturális körök működési feltételeinek megteremtése.

A kisváros szellemi kisugárzó erejének növekedését, a vonzáskörzetért, az ott élők sorsáért érzett felelősség vállalását jelezhetné a humánértelmiség részéről a közelebbi és tágabb térség értelmiséghiányos aprófalvaiban vállalt közösségfejlesztői munka. Ennek beindulását feltehetően egy, a városban, a fent említettek körében végzett közösségfejlesztői folyamatnak kellene megelőznie.

Infrastrukturális fejlesztési igények

A mikrokörzet infrastrukturális fejlesztéseinek fókuszában ma a hulladék (folyékony és szilárd) kezelésének (szállítás, elhelyezés, újrahasznosítás) megoldása valamint a középületek gázbekötése szerepel. Emellett feladatként adódik:

- az M3-as út közlekedésbiztonságának javítása
- a megkezdett kerékpárút fejlesztés folytatása

- a mellékutak felújítása
- a 30 éve kiépült perei vízhálózat korszerűsítése
- a faluház építése Ináncon
- Encs vízminőségének javítása
- a mezőgazdasági területek megközelítését lehetővé tevő utak, hidak kiépítése Ináncs határában

V. KAPCSOLÓDÁS MÁK KISTÉRSÉGEKHEZ, A NAGYOBB TÉRSÉGHEZ

A mikrokörzet fejlesztése nem képzelhető el elszigetelten. A körzet gazdasági mérete és belső erőforrásai alapján szoros együttműködésre van szükség Abaúj, ill. még tágabban a Cserehát-Hernád-Bódva völgy és Zemplén más kiskörzeteivel. Ilyen, térségi összefogással megvalósítható feladatok:

Általános fejlesztési feladatok közül:

- stratégiai és rendezési tervezés
- marketing
- határmenti és egyéb nemzetközi kapcsolatok
- területi információs rendszer felállítása és működtetése
- térségmenedzserek képzése, továbbképzése
- bizonyos további képzések

A fenti feladatok közül Encs és térsége szervezőerőként jelenhet meg az alábbi területeken

- marketing

A térségfejlesztés konkrét programjaihoz kapcsolóclóan:

1. Intenzív Zöldség és gyümölcs termesztés

- új bogyós, barack, alma és zöldség ültetvények létesítése
- léüzemek technológiai fejlesztése
- hűtőtároló és hűtőházi kapacitások kialakítása
- palackozó kapacitás kialakítása
- savanyító üzem létesítése
- szárított gyümölcs és zöldség előállítása
- burgonya-feldolgozó (szesz?) üzem létesítése
- napraforgóolaj üzem létesítése

2. Kézművesház

- jelenleg működő kézművesek integrálása
- tájjellegű motívumok összegyűjtése és kiadása
- fiatalok képzésének megszervezése
- kreativitást fejlesztő foglalkozások kicsiknek és nagyoknak

3. Rét és legelő bázisú tej és hústermelő állattenyésztés

- extenzív szarvasmarhatartó kis és közepes vállalkozások fejlesztése
- tej- és húsfeldolgozó kapacitások bővítése

4. Erdőgazdálkodás

- erdőterület növelése közhasznú munkások bevonásával
- feldolgozó kapacitások kialakítása

5. Itelepülők vonzása

- ingatlanközvetítés megszervezése
- lakóházak felújítása, értékesítése

6. Falusi turizmus

- szálláshelyek franchise-rendszerben való kialakítása és működtetése
bemutató helyek kialakítása
- étteremhálózat fejlesztése
- gyalogos és kerékpáros turista utak kijelzése
- túravezető füzetek, idegenforgalmi tájékoztatók kiadása
- hétvégi programok szervezése városi családoknak
- éves nagyrendezvények szervezése
- vendégfogadók, túravezetők képzése
- erdei pihenőhelyek, tornapályák kialakítása
- tájékoztató táblák kihelyezése
- ajándéktárgyak tervezése és gyártása

7. Értékvédelem

- hulladéklerakó helyek kiépítése
- szennyvízcsatornázás megoldása
- középületek felújítása
- falvak virágosítása
- faluszépítő körök létrehozása
- adatbázis felállítása és karbantartása az ökológiai és kulturális értékekről

A fenti feladatok közül Encs és térsége szervezőerőként jelenhet meg az alábbi területeken:

- intenzív zöldség- és gyümölcsstermesztési program szervezése, térségi koordinációja
- hűtőházi kapacitások bővítése
- gyümölcsléüzem technológiai korszerűsítése
- zöldségfeldolgozó üzem létrehozása
- burgonya-feldolgozó (szesz?) üzem létesítése
- napraforgóolaj üzem létesítése
- tej- és húsfeldolgozó kapacitások bővítése
- tájjellegű díszítőművészeti motívumok összegyűjtése és kiadása
- kreativitást fejlesztő kézműves foglalkozások szervezése kicsiknek és nagyoknak
- szakmai képzés
- étteremhálózat fejlesztése
- gyalogos és kerékpáros turista utak kijelzése
- túravezető füzetek, idegenforgalmi tájékoztatók kiadása
- hétvégi programok szervezése városi családoknak
- turisztikai éves nagyrendezvény szervezése
- adatbázis felállítása és karbantartása az ökológiai és kulturális értékekről

Másokhoz együttműködő partnerként csatlakozhat az alábbi területeken:

fejlesztési terület

feldolgozó, szervező

központ

• gyógynövény gyűjtés és felvásárlás	Közép-Cserehát
• erdőtelepítés és ffeldolgozó kapacitások kialakítása	Tókörnýéke
• kézműves termékek értékesítése	Tornai medence
• üdülófalu kialakítása	Közép-Cserehát
• falusi vendégfogadók szálláshelyeinek kialakítása és értékesítése, turisztikai programok értékesítése	Edelény
• ingatlanközvetítés	Szikszó térsége
• faluszépítési mozgalom	Edelény térsége
• határmenti kapcsolatok	Gönc térsége

VI. A PROGRAM MEGVALÓSÍTÓI ÉS CÉLCSOPORTJAI

A fejlesztési célok és feladatok megvalósítása csakis széles társadalmi együttműködéssel képzelhető el. A térségben a megvalósítás szervezőjeként, ill. bevonható partnerekként az önkormányzatok és intézményeik, az encsi, ináncsi, fancsali és fulókércsi termelészövetkezetek, a további meghatározó mezőgazdasági vállalkozások, gyümölcstermelők, a Bútorgyár, szolgáltató ágazatban, vendéglátásban tevékenykedő vállalkozások és a vállalkozó szellemű, innovatív magánszemélyek jelölhetők meg. Értelem szerint a fejlesztések célcsoportját is ők formálják. Míg tehát a fejlesztés eredményessége elsősorban a "húzó" vállalkozásoktól és egyénektől várható, nem szabad elfeledkezni arról, hogy az egyre nagyobb tömeget alkotó lemaradó népességcsoportok sem hagyhatók ki a fejlesztésből. Bevonásukra, ill. a szociális jellegű programokra ebben a térségben az átlagosnál nagyobb szükség van.

VII. A FEJLESZTÉS FELTÉTELRENDSZERE

Emberek bevonása, szakmai segítése

A jelölt célcsoportok bevonása, a fejlesztésben való érdekeltségük megteremtése és felismertetése minden alulról induló fejlesztési tevékenységben meghatározó jelentőséggel bír. Minden településen létezik egy innovatív mag, de ezek a térségfejlesztés számára ez idáig részben rejtve vannak, ill. nincs egymással kapcsolatuk. Feltárásuk és együttműködésük szervezése a fejlesztés sikerének feltételeként jelenik meg. A mikrokörzet humánerőforrásainak jelen állapota alapján a szemléletformálásra, a stratégia megismertetésére és elfogadtatására

meghatározó jelentőséggel bír. A projektidentifikáció és a partnerek meghatározásának elindult folyamatát, valamint a megvalósítás sikerét segítő tanácsadást is folytatni szükséges. Ehhez jó alapot nyújthat a Vállalkozásfejlesztő Alapítvány Központja, a Vállalkozói Klub és a Térségfejlesztési Szövetség Irodája, a kamarai kirendeltségek és rajtuk keresztül elérhető további szolgáltatások, de erősíteni kell a térség civil szerveződéseit, közösségfejlesztési kezdeményezéseit is.

Pénzügyi források

A vázolt fejlesztési feladatok megvalósítása csakis külső erőforrások bevonásával indíthatók el. A térség önkormányzatainak gazdasági pozíciói és a helyi vállalkozások hiánya, erőtlensége a belső erőforrások mozgósítását csak rendkívül korlátozott mértékben teszik lehetővé. Épp ezért szükséges jól átgondolt, a szűkös saját erőt jól beosztó pályázati stratégia kialakítása.

Külső fejlesztési források részint kormányzati alapokból, részint befektetők vonzásával vonhatók be. Az előbbiektől kiemelt jelentőséggel bír a megyei integrált terület- és gazdaságfejlesztési alap. Mellette főként az FM, az IKIM és a Munkaügyi tárca programjaihoz való csatlakozás kívánatos. A cigányság magas száma és aránya, a turizmus jelentősége, a természeti értékek védelme és az alternatív mezőgazdálkodási módok lehetőséget adnak Európai Unió programokhoz való közvetlen kapcsolódásra is.

Marketing stratégia

Bármely alapról vagy magánbefektetőkről is legyen szó, siker csakis tudatos PR és marketing stratégia kidolgozásával és megvalósításával érhető el. Ezen stratégiák alapelvei a következők lehetnek:

1. olyan képet kell kialakítani a mikroözüetről, mely hangsúlyozza:
 - az intenzív zöldség és gyümölcstermesztés eredményeit,
 - a jó infrastrukturális körülményeket
 - a Szlovákiával való kapcsolatokat
 - a Hernád adta lehetőségeket
 - a kisvárosi szolgáltatások elérhetőségét
 - az élénk kulturális életet
 - és ezek összefonódását korunk innovációival,

2. felhasználja az alábbi, egyedi sajátosságokat és komperatív előnyöket sugárzó elemeket:
 - Hernád folyó
 - térségi központ
 - fekete szeder
 - vadvilág
 - képzőművészeti alkotás
 - rejtvényfejtés

3. a jelen keserűségén és a múlt dicsőségén való siránkozás helyett a ma itt élők tenni akarását, biztos elképzeléseit, az értékek hasznosítására

vonatkozó, az itt élők által kívánatosnak tartott lehetőségeket hangsúlyozza,

4. a hátrányokat képes előnyökként megjeleníteni és kezelni,
5. leküzdö a térségen belüli ellentéteket, kifelé egységesen jelenik meg.
6. kiépíti a formális és informális kapcsolatrendszereket a megcélzott forrásokhoz,
7. kapcsolódik és illeszkedik a tágabb térség stratégiájához, a szomszédos mikrokörzetekben folyó hasonló tevékenységekhez.

Szervezet

Mindezen elvek és feladatok feltételezik a térségfejlesztéssel foglalkozó szervezet létét és működési feltételeinek biztosítottóságát. A települések együttműködési készségét demonstráló, ahhoz legális kereteket biztosító önkormányzati társulás önmagában nem elegendő, szükséges annak operatív, a térségfejlesztő tevékenységért felelős szervét megerősíteni. A mikrokörzet számára önálló térségfejlesztési iroda felállítása nem indokolt, de célszerű az Abaúji Térségfejlesztési Irodán belül az encsi mikrokörzet fejlesztési feladatainak menedzselésével önálló felelőst megbízni.

VIII. RÖVID TÁVON INDÍTANI KÍVÁNT FEJLESZTÉSI PROJEKTEK

A megfogalmazott fejlesztési célokkal és feladatokkal összhangban a közeljövőre vonatkozóan - települések szerint csoportosítva - az alábbi fejlesztési programok körvonalazódnak:

Encs

- szennyvízhálózat kiépítése
- közintézmények gázbekötése · ipari telephelyek hasznosítása

Forró

- hűtőház bővítése, technológiai fejlesztése
- teljes tejtermelő vertikum kiépítése a tejüzem bázisán
- csatornázás, szennyvíztisztítás megoldása

Fancsal

- léüzem elindítása
- a régi iskolaépület turistaszállásá alakítása

Ináncs

- faluház építése
- mezőgazdasági területek megközelítését lehetővé tevő utak, hidak kiépítése

Hernádszentandrás

Pere

- vízhálózat korszerűsítése
- csónakkikötő és kemping építése a Hernád partján

Hernádbüd

Abaújkér

- gyermeküdültetés fogadókapasitásainak bővítése
- az autós találkozó hagyománnyá fejlesztése

Abaújalpár

- falusi vendégfogadás feltételeinek kialakítása

Méra

- szociális lakások építése
- ipari ingatlan hasznosítása
- panzió kialakítása a kastélyban

Novajdrány

- zöldségfeldolgozó üzem újraindítása

Szalaszend

- léüzem technológiai korszerűsítése
- vadászturizmus fogadóképességének fejlesztése

IX. AKCIÓTERV (1997-98-ra)

A fejlesztési stratégia és az annak részeként megjelenő projektterv közeljövőben megvalósítandó feladataként tehát elérendő, hogy:

1. Az érdekképviselő révén a fenti programok és projektek bekerüljenek a térségi fejlesztési programokba
szereplők: társulás elnöke, térségmenedzser
2. Közösségi akciókon, képzésszerű rendezvényeken keresztül folytatódják a megvalósítás helyi bázisának építése
szereplők: térségmenedzser, polgármesterek, külső szakértők

3. Épüljön ki a mikroörszet pályázatait színvonalasan elkészítő szelleml és technikai bázis
szereplők: térségmenedzser, RVK, külső szakértők

4. Erősödjék meg a programok megvalósításának szakmai segítésére, térségi koordinációjának megoldására hivatott térségfejlesztő iroda.
szereplők: polgármesterek, RVK

5. A tágabb térség turisztikai programjával összhangban készüljenek el a tervezett kemping, szálláshely és vendéglátó helyek fejlesztéseinek kiviteli terve, majd induljanak el a beruházások
szereplők: tulajdonosok, térségmenedzser, külső szakértők

6. Készüljön el a burgonya feldolgozó, a zöldségfeldolgozó, napraforgóolaj üzem, húszem és a léüzemek piaci háttérének, beruházási igényeinek felmérése és megvalósíthatósági terve
szereplők: termelészövetkezetek elnökei, Vállalkozói Klub, RVK

7. A társulás kössön a munkamegosztás tartalmát és kereteit rögzítő megállapodásokat a térség többi társulásával, fejlesztő szervezetével
szereplők: a társulás elnöke, többi társulás elnöke

8. Induljon el a Hütőház bővítését. a tejipari vertikum kialakítását célzó program szereplők: az érintett üzemek

9. Induljon el a szennyvízelvezetést és kezelést megoldó infrastrukturális rendszerek kiépítése
szereplők: polgármesterek

- 10.Készüljön stratégia a szakképzési rendszer átalakítására ill. fejlesztésére
szereplők: oktatási intézmények iskolaigazgatói, térségmenedzser,
külső szakértők

- 11.Történjen meg a működő vagy potenciális kézművesek feltérképezése,
integrációba szervezése, majd képzése
szereplők: térségmenedzser

- 12.Jelenjenek meg turisztikai tájékoztató füzetek, broszúrák
szereplők: térségmenedzser, külső szakértők

- 13.Jöjjön létre a turisztikai ágazatban érdekelt szereplők térségi szervezete
szereplők: polgármesterek, térségmenedzser, vállalkozók

- 14.Készüljön részletes turisztikai termékterv a körzetre, speciálisan a
víziturizmusra és a kulturális, sport, szórakoztató programokra, majd az
egy-egy településen körvonalazódott turisztikai kínálat épüljön be egy
nagyobb térségi kínálatba és termékstratégiába
szereplők: polgármesterek, térségmenedzser, külső szakértők

- 15.Készüljön adatbázis a körzet ökológiai és kulturális értékeiről
szereplők: polgármesterek, térségmenedzser, külső szakértők

- 16.Induljon el a falvak és a táj, speciálisan a Hernád és a Bársonyos
partvidékének rendezését, szépítését célzó környezetvédelmi program.
szereplők: polgármesterek, térségmenedzser, Abaúji Környezetvédelmi
Egyesület